Lausunnon antaminen julkisten hankintojen tuottavuuden ja vaikuttavuuden kansallisesta ohjauksesta ja strategisesta kehittämisestä

Kunnanhallitus 16.11.2026
2302/00.04.01/2026

Valmistelija Ora Kari, etunimi.sukunimi@tuusula.fi

Valtiovarainministeriö pyytää näkemyksiä siitä, miten julkisten hankintojen tuottavuuden ja vaikuttavuuden kansallinen ohjaaminen ja strateginen kehittäminen tulisi Suomessa järjestää. Lausuntopyyntö VN/35202/2023 on saapunut kunnan kirjaamoon 9.10.2026. Lausunnon antamisen määräaika on 20.11.2026.

Tuusulan kunnan keskeinen viesti asiassa

Tuusulan kunta kiittää mahdollisuudesta lausua julkisten hankintojen tuottavuuden ja vaikuttavuuden kansallisesta ohjaamisesta ja strategisesta kehittämisestä. Tuusulan kunnan keskeinen viesti asiassa on seuraava: kansallisen kehittämisen tulee vähentää kuntien hallinnollista työtä, ei synnyttää uusia rinnakkaisia raportointivelvoitteita. Painopiste on siirrettävä ohjeiden tuottamisesta yhteisiin digitaalisiin työkaluihin, yhteentoimivaan tietoon, automatisoituun raportointiin ja käytännössä hyödynnettäviin malliasiakirjoihin.

Tuusulan kunnan lausunto

Tuusulan kunta pitää julkisten hankintojen kansallista kehittämistä tarpeellisena. Hankinnat ovat merkittävä osa kuntien talouden, palvelutuotannon, elinvoiman ja riskienhallinnan kokonaisuutta. Kansallisen ohjauksen lisäarvo syntyy ennen kaikkea silloin, kun se poistaa päällekkäistä paikallista työtä, parantaa vertailukelpoisen tiedon saatavuutta ja tarjoaa kunnille yhteisiä, käyttövalmiita ratkaisuja. Jatkokehittämisessä tulee noudattaa periaatetta, jonka mukaan uusi tietotarve toteutetaan ensisijaisesti hyödyntämällä jo syntyvää tietoa ja automatisoituja rajapintoja. Kunnilta ei tule edellyttää saman tiedon erillistä tallentamista, luokittelua tai raportoimista useaan järjestelmään.

Julkisten hankintojen kansalliset kehittämis- ja neuvontapalvelujen toimivuus nykytilanteessa

Tuusulan kunta arvioi, että kansalliset kehittämis- ja neuvontapalvelut ovat vahvistaneet hankintaosaamista ja yhtenäistäneet hankintalainsäädännön tulkintaa. Julkisten hankintojen neuvontayksikön oikeudellinen neuvonta, ohjeet ja koulutukset ovat hankintayksiköille hyödyllisiä erityisesti muuttuvissa ja tulkinnanvaraisissa tilanteissa. Suomen Yrittäjien hankintaneuvonta täydentää kokonaisuutta yritysten osallistumisen, markkinavuoropuhelun ja tarjousvalmiuksien näkökulmasta.

Hankinta-Suomi-ohjelman vahvuutena on ollut hankintojen strategisen merkityksen, tiedolla johtamisen, kustannusvaikuttavuuden ja markkinoiden toimivuuden tuominen yhteiseen kansalliseen keskusteluun. Ohjelmat ja verkostot ovat tukeneet kokemusten vaihtoa ja tarjonneet kunnille malleja oman hankintatoiminnan kehittämiseen.

Nykyinen kokonaisuus on kuitenkin toimijarakenteeltaan hajautunut. Ohjeita, koulutuksia, malleja ja tietoa tuotetaan useissa kanavissa, minkä

vuoksi ajantasaisen ja omaan käyttötapaukseen soveltuvan aineiston löytäminen voi edellyttää merkittävää työpanosta. Kehittämistyössä painottuvat edelleen erilliset ohjeet ja suositukset. Kuntien näkökulmasta seuraavan vaiheen tulisi olla niiden muuttaminen yhteisiksi, ylläpidetyiksi ja käytännön prosesseihin integroitaviksi työkaluiksi.

Millaista tukea julkisiin hankintoihin tarvitaan ja mitä tulisi kehittää

Tuusulan kunta pitää tärkeimpänä sitä, että kansallinen tuki kohdennetaan hankintayksiköiden käytännön työn helpottamiseen. Kehittämisen tulee tuottaa ratkaisuja, jotka ovat erikokoisten kuntien hyödynnettävissä ilman raskaita paikallisia järjestelmä- ja käyttöönottoprojekteja.

Kansallinen hankintatietovaranto ja vertailutieto

Kuntien käyttöön tulee tarjota yhteinen näkymä hankintojen, ostolaskujen, kilpailutusten, sopimusten ja toimittajamarkkinoiden tietoon siltä osin kuin tietojen käsittelylle on oikeudellinen peruste. Palvelun tulee mahdollistaa hankintakategoria-, toimittaja-, hinta- ja kilpailutapavertailu ilman kuntakohtaista manuaalista tiedonkeruuta.

Yhtenäiset tietomallit, luokitukset ja rajapinnat

Kansallisesti tulee määritellä yhteinen vähimmäistietomalli hankinnoille ja sopimuksille sekä avoimet rajapinnat. Luokitusten tulee olla yhteensopivia taloushallinnon, kilpailutusjärjestelmien, sopimushallinnan ja raportoinnin kanssa.

Valtakunnallinen malliasiakirja- ja ehtopankki

Kuntien käyttöön tarvitaan keskitetysti ylläpidetyt tarjouspyyntö-, sopimus-, markkinavuoropuhelu-, vertailuperuste-, vastuullisuus- ja tietosuojamallit. Mallien yhteydessä tulee kuvata käyttötarkoitus, soveltamisrajat, päivityspäivä ja ylläpidosta vastaava taho.

Kansallinen hankinta-analytiikkapalvelu

Kunnille tulee tarjota maksuton tai yhteisrahoitteinen analytiikkapalvelu, joka muodostaa tietovarannon tiedoista vakioraportit hankintavolyymista, toimittajakeskittymästä, kilpailun toteutumisesta, sopimuskattavuudesta ja kustannuskehityksestä.

Tekoälyä hyödyntävät avustavat työkalut

Kansallisesti voidaan kehittää turvallisia työkaluja esimerkiksi malliasiakirjojen löytämiseen, tarjouspyyntöluonnosten laadun tarkistamiseen, sopimusehtojen vertailuun sekä hankinta- ja sopimusdatan jäsentämiseen. Työkalujen tulee tukea asiantuntijatyötä, ei siirtää päätöksentekovastuuta järjestelmälle.

Kohdennettu tuki ja osaamisen kehittäminen

Yleiskoulutusten rinnalle tarvitaan vaativiin hankintoihin kohdennettua neuvontaa, käytännön klinikoita ja kuntien yhteisiä asiantuntijaverkostoja. Erityistä tukea tarvitaan kustannusvaikuttavuuden arviointiin, markkina-analyysiin, sopimusjohtamiseen, tiedolla johtamiseen ja hankintojen riskienhallintaan.

Konkreettiset ehdotukset hallinnollisen taakan vähentämiseksi

- Yhden kerran tiedonantamisen periaate: hankintaa tai sopimusta koskeva tieto toimitetaan julkishallinnolle vain kerran, minkä jälkeen se välitetään kansallisten rajapintojen kautta niille viranomaisille ja palveluille, joilla on oikeus tietoon.

- Automaattinen tiedonsiirto ensisijaiseksi: raportointitiedot muodostetaan kilpailutus-, sopimushallinta-, ostolasku- ja taloushallintojärjestelmistä ilman erillisiä kuntakohtaisia lomakkeita tai manuaalisia vuosikyselyjä.

- Yksi kansallinen palvelukanava: ohjeet, neuvonta, koulutukset, malliasiakirjat, kysymys-vastauspankki ja analytiikka kootaan yhden hakunäkymän alle. Sisältöjen ylläpitovastuut ja voimassaolo merkitään näkyvästi.

- Raportointivelvoitteiden ennakkoarviointi: ennen uuden velvoitteen käyttöönottoa arvioidaan kunnille aiheutuva työmäärä, järjestelmämuutokset ja kustannukset. Uusi velvoite hyväksytään vain, jos tietoa ei voida tuottaa olemassa olevista lähteistä.

- Päällekkäisten kyselyjen poistaminen: valtionhallinnon toimijat hyödyntävät yhteistä tietovarantoa eivätkä pyydä kunnilta samoja hankinta- ja ostotietoja erillisillä kyselyillä.

- Yhteiset vakioraportit: kansallinen palvelu tuottaa automaattisesti keskeiset seuranta- ja vertailuraportit. Kunnan tehtäväksi jää tietojen hyödyntäminen, ei erillisten taulukoiden kokoaminen.

- Kynnys kansallisille vähimmäistiedoille: raportointi rajataan ohjauksen kannalta olennaisiin tietoihin. Vapaaehtoiset kehittämismittarit erotetaan selkeästi lakisääteisistä tai muuten velvoittavista tiedoista.

- Siirtymäajat ja pilotointi: uudet tietomallit ja työkalut pilotoidaan erikokoisissa kunnissa, ja käyttöönotolle varataan riittävä siirtymäaika. Pilotoinnin perusteella poistetaan tiedot, joiden hyöty ei vastaa niiden tuottamisesta aiheutuvaa työtä.

- Valmiit integraatiomääritykset: valtio määrittelee ja ylläpitää avoimet tekniset rajapinnat sekä yhteiset sanastot, jotta jokaisen kunnan ei tarvitse teettää samoja integraatioita erikseen.

- Käyttäjälähtöinen vaikutusseuranta: kansallisen tuen onnistumista mitataan muun muassa manuaalisen työn vähenemisellä, tiedon uudelleenkäytöllä, työkalujen käyttöasteella ja sillä, kuinka nopeasti hankintayksikkö löytää tarvitsemansa ajantasaisen ratkaisun.

Miten kansallinen kehittäminen ja tuki pitäisi järjestää tulevaisuudessa

Tuusulan kunta kannattaa mallia, jossa kansallinen kehittäminen kootaan selkeästi johdetuksi kokonaisuudeksi, mutta palvelujen tuottamisessa hyödynnetään eri toimijoiden vahvuuksia. Tavoitteena ei tule olla uuden hallinnollisen organisaatiotason rakentaminen, vaan nykyisten toimijoiden vastuiden selkeyttäminen, yhteinen palveluarkkitehtuuri ja pitkäjänteinen rahoitus.

Toimija	Ensisijainen vastuu	Yhteistyön käytännön toteutus
Valtion nimeämä koordinoiva taho	Kansallinen kokonaisohjaus, rahoitus, yhteiset tietomallit, palveluarkkitehtuuri, tietovaranto ja vaikuttavuuden seuranta.	Yhteinen monivuotinen tiekartta, avoin priorisointi ja kunnille ennakoitavat käyttöönotot.
Julkisten hankintojen neuvontayksikkö	Oikeudellinen neuvonta, soveltamisohjeet, koulutus sekä malliasiakirjojen juridinen ylläpito.	Yksi palvelukanava ja selkeä työnjako muiden neuvontatoimijoiden kanssa.
Yritys- ja markkinatoimijat	Yritysten osallistumisen tuki, markkinavuoropuhelu ja kilpailun toimivuuden edistäminen.	Yhteiset ohjeet hankintayksiköille ja tarjoajille sekä palaute markkinoiden toimivuudesta.
Kunnat ja muut hankintayksiköt	Tarpeiden määrittely, pilotointi, käyttökokemukset ja hyvien käytäntöjen jakaminen.	Pysyvä kuntakäyttäjäryhmä, jossa ovat edustettuina eri kokoiset ja erilaisissa toimintaympäristöissä toimivat kunnat.

Toiminnan vaikuttavuus edellyttää pysyvyyttä. Määräaikaisten ohjelmien rinnalle tarvitaan jatkuva perusrakenne, joka vastaa työkalujen, tietomallien ja malliasiakirjojen päivittämisestä. Kehittämiskohteet tulee priorisoida kuntien todellisten käyttötarpeiden ja hallinnollisen säästöpotentiaalin perusteella.

Kansalliselle kehittämiselle tulee asettaa selkeät tulostavoitteet. Keskeisiä arviointikohteita ovat manuaalisen raportointityön väheneminen, päällekkäisten tiedonkeruiden poistuminen, yhteisten työkalujen käyttö, kilpailun edellytysten parantuminen sekä hankintojen ja sopimusten johtamisessa saavutettava kustannusvaikuttavuus.

Muita huomioita lausuntoon

Kuntatalouden näkökulmasta julkisten hankintojen kehittämisen tulee tukea sekä tuottavuutta että palvelujen vaikuttavuutta. Säästöjä ei synny yksinomaan hankintahintojen alentamisesta, vaan paremmasta tarpeen määrittelystä, toimivista markkinoista, sopimusehtojen hallinnasta, käyttöasteesta, prosessien sujuvuudesta ja hankinnan elinkaaren aikaisesta johtamisesta.

Tuusulan kunta korostaa, että kansallisen ohjauksen tulee olla suhteellista ja erikokoisten hankintayksiköiden toimintakyvyn huomioon ottavaa. Uusien velvoitteiden sijasta kansallisen toiminnan tulee tarjota kunnille

käytännön välineitä, jotka vähentävät valmisteluun, tiedonhakuun ja raportointiin käytettävää aikaa.

Kansallisen kehittämisen painopiste tulee siirtää ohjeiden määrän kasvattamisesta käyttöönotettaviin palveluihin. Tavoitteena tulee olla toimintamalli, jossa kunnat käyttävät vähemmän aikaa tiedon uudelleen tuottamiseen ja enemmän aikaa hankintojen suunnitteluun, markkinavuoropuheluun, sopimusjohtamiseen ja palvelujen vaikuttavuuden parantamiseen.

Tuusulan kunnan ehdotus asian jatkovalmistelun periaatteeksi

Jokaisen kansallisen kehittämistoimen tulee täyttää vähintään yksi seuraavista ehdoista:

- se poistaa nykyistä raportointia,
- automatisoi tiedonsiirtoa,
- korvaa paikallisesti tehtävää päällekkäistä työtä,
- parantaa yhteisen tiedon käytettävyyttä tai tarjoaa kunnille käyttövalmiin työkalun.

Toimea, joka lisää tiedonkeruuta ilman vastaavaa velvoitteiden poistamista tai konkreettista palveluhyötyä, ei tule toteuttaa.

Toimivalta

Kunnanhallituksella on yleistoimivalta lausunnon antamiseen silloin, kun asiaa ei ole annettu toiselle toimielimelle tai viranhaltijalle. Kunnan kokonaisuutta ja taloutta olennaisesti koskevat lausunnot kuuluvat käytännössä kunnanhallitukselle.

Kunnan hallintosääntö 25 § kohta 6 kunnanhallituksella on yleinen lausuntotoimivalta, ellei asia kuulu muulle toimielimelle tai viranhaltijalle.Hankintoja koskeva lausunto julkisten hankintojen tuottavuuden ja vaikuttavuuden kansallisesta ohjauksesta ja strategisesta kehittämisestä näkökulmasta keskeinen toimivaltasäännös on siten 25 §:n 6 kohta. Se tukee kunnanhallituksen toimivaltaa erityisesti silloin, kun lausunto koskee kuntaa kokonaisuutena.

Esittelijä kansliapäällikkö Oksanen Annaliisa

Päätösehdotus

Kunnanhallitus päättää

- antaa esittelytekstin mukaisen lausunnon;

- tarkastaa ja hyväksyy pöytäkirjan tämän asian osalta kokouksessa;

- valtuuttaa talousjohtajan viemään Tuusulan kunnan lausunnon lausuntopalvelu.fi-palveluun.

Päätös